

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ
„СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
ТОМ 108, 2025

ПИСМОТО НА ДЕСПОТ ЯКОВ СВЕТОСЛАВ
ДО МИТРОПОЛИТ КИРИЛ III В КОНТЕКСТА
НА РЕЛИГИОЗНАТА ПОЛИТИКА
НА БАЛКАНИТЕ ПРЕЗ XIII ВЕК

ГЛ. АС. Д-Р ДЕНИЦА ПЕТРОВА

Институт за исторически изследвания при Българска академия на науките

Бул. „Шипченски проход“ № 52, бл. 17, София 1113, България

<https://orcid.org/0000-0003-1433-2818>

denitsa_petrova@ihist.bas.bg

<https://doi.org/10.60053/GSU.IF.1.108.143-159>

Получено 2025-06-16; рецензирано 2025-06-25; прието 2025-07-26; публикувано онлайн 2025-11-25

Авторът(ите), 2025 г. Публикувано от Университетско издателство „Св. Климент Охридски“ от името на Историческия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Статията се предоставя под отворен достъп и се разпространява съгласно условията на лиценза [Creative Commons Attribution](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) (CC BY 4.0, <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), позволяващ неограничено повторно използване, разпространение и възпроизвеждане, при условие че оригиналната статия е цитирана по подходящ начин.

Резюме. Деспот Яков Светослав е сред най-интересните фигури в българската история през XIII в. Доказателство за големия му авторитет е и фактът, че той изпраща на Киевския митрополит Кирил III препис от Номоканона с коментари от Йоан Зонара. Книгата съдържа бележка от един от преписвачите, Йоан Драгослав, както и писмо от Яков Светослав до митрополита. Въпреки различните мнения, трябва да се приеме, че преписът от Номоканона датира от 1262 г. Оригинален на юридическия сборник не е запазен, но няколко по-късни негови преписа поместват бележката на Йоан Драгослав и текста на писмото на Яков Светослав. Писмото на деспота е използвано като източник за неговата личност и произход, но съдържа и друга ценна информация. Написано е в период, когато византийският император е склонен да сключи уния с Римската църква, а местните църкви се опитват да отстояват своята независимост след възстановяването на империята. Поставено в по-широк контекст, писмото на Яков Светослав е източник за сложната религиозна политика на Балканите през XIII в.

Ключови думи: Номоканон, религиозна политика, Цариградска патриаршия, Римска църква.

* * *

Деспот Яков Светослав е сред най-интересните личности в българската история през XIII в. Той е руски аристократ и вероятно е сред руските князе, които напускат родината си по време на татарските нашествия през XIII в. Няма сведения кога се заселва в българските земи, но е логично да се приеме, че Яков Светослав е дошъл в България към края на управлението на цар Иван Асен II (1218 – 1241). Явно руският княз бързо става част от българската аристокрация. В България получава титла *деспот*, дадена му от цар Константин Тих (1257 – 1277). Води сложна политика, като лавира между България, Византия и Унгарското кралство. Светослав става самостоятелен владетел, а по-късно е и претендент за българския престол.

Най-ранният извор, в който името му се споменава, е писмото му до Киевския митрополит Кирил III (1242 – 1281) от 1262 г., което придружава препис на *Номоканона* с коментари на Йоан Зонара. Юридическият сборник е преписан от трима книжовници за период от 50 (всъщност 58) дни. Един от писачите – Йоан, с мирско име Драгослав¹, е оставил обширна приписка, в която посочва, че книгата е написана по повеля и със заплащането на Яков Светослав, деспот български. Веднага след бележката му следва посланието на Светослав, което е сред малкото писма в българската книжнина.

Писмото е добре познато в науката. Текстът му е публикуван за първи път от Ал. Востоков през 1842 г.² По-късно го обнародват Г. А. Розенкамф³, И. И. Срезневски⁴, след него Д. Ганчев⁵ и С. С. Бобчев⁶, а Б. Ст. Ангелов пуб-

¹ В повечето преписи името му е написано като „Драгослав – Драгославъ“, но се среща и във варианта „Драгослов – Драгословъ“.

² ВОСТОКОВ, Александр. *Описание русских и словенских рукописей Румянцевского музея*. Санкт-Петербург: В типографии Имперской Академии наук, 1842, с. 290–291. Онлайн. Налично на: <https://digital.libsu.uni-sofia.bg/en/v/33355> [Посетено на 2025-05-12].

³ РОЗЕНКАМФ, Густав Андреевич. *Обозрение Кормчей книги в историческом виде*. Москва: Общество истории и древностей, 1829, с. 56–59. Онлайн. Налично на: https://rusneb.ru/catalog/000199_000009_003542031/ [Посетено на 2025-06-10].

⁴ СРЕЗНЕВСКИЙ, Измаил Иванович. *Обозрение древних русских списков Кормчей книги. Сборник Отделения русского языка и словесности Императорской академии наук*, 65, 1899, с. 60–61. Онлайн. Налично на: https://rusneb.ru/catalog/005664_000048_RuPRLIB12050358/ [Посетено на 2025-05-12].

⁵ ГАНЧЕВ, Димитър. *Обозрение на сношенията между руската и българската църкви. Наука: Научно-книжовно списание*, 1882, № 1, с. 75–76. НБКМ Ск А 880/1881/2, COBISS.BG-ID – 1124422628.

⁶ БОБЧЕВ, Стефан Савов. *Старобългарски правни паметници*. Ч. 1. София: Печатница на П. М. Безайтов, 1903, с. 143, НБКМ Ск 179/Ч. 1, COBISS.BG-ID – 1047556068.

ликува най-ранния му препис. То е използвано като исторически извор от П. Ников⁷, Ив. Снегаров⁸, В. Н. Златарски⁹, Ив. Дуйчев¹⁰ и др. Сведенията в него са важни за българската история, но може би трябва да се разгледат и в по-широк контекст.

Преписаният по поръка на Светослав *Номоканон* е от т. нар. Сръбска редакция, която получава широко разпространение сред южните и източните славяни. Известен е и като *Номоканон на св. Сава*. Любопитно е, че към същата 1262 г. датира и т. нар. *Иловичка крѣмчая*, ХАЗУ III ц 9, написана от книжовника Богдан по повеля на Зетския епископ Неофит¹¹, която е най-ранният запазен сръбски препис на *Номоканона на св. Сава*.

Особеност, която отличава източнославянските преписи на сборника, е включването в тях на бележката на Йоан Драгослав и писмото на Яков Светослав¹². Това дава основание на Г. А. Розенкампф да нарече тези преписи български¹³. Оригиналът на изпратения в Русия *Номоканон* не е съхранен до днес, но са запазени множество негови преписи в две редакции. Едната от тях е отразена в т. нар. *Новгородска*, или *Климентовска крѣмчая* от 1282 г., ГИМ Син. 132. От приписка на първата страница става ясно, че книгата е изписана по поръка на княз Дмитрий (1259 – 1266; 1272 – 1273; 1276 – 1281; 1283 – 1292) и със заплащането на Новгородския архиепископ Климент (1276 – 1299). Другата е в *Рязанската крѣмчая* от 1284 г., РНБ Ф.п.П.1¹⁴. Приписка на последната

⁷ НИКОВ, Петър. Българо-унгарските отношения от 1257 до 1277 г. *Сборник на Българската академия на науките. Клон Историко-филологически и философско-обществен*, 21, 1920, с. 114–115. ISSN 1311-0357.

⁸ СНЕГАРОВ, Иван. *Духовно-културни връзки между България и Русия през средните векове (X–XV в.)*. София: Синодално издателство, 1950, с. 51. НБКМ Ск 111732, COBISS.BG-ID – 1073599716.

⁹ ЗЛАТАРСКИ, Васил Николов. *История на Българската държава през средните векове. Т. 3. Второ българско царство. България при Асеневци (1187–1280)*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2007, с. 322–323, 456–457, 499–519. ISBN 978-954-07-2447-8.

¹⁰ ДУЙЧЕВ, Иван. *Из старата българска книжнина*. Кн. 2. Книжовни и исторически паметници от Второто българско царство. София: Хемус, 1944, с. 64, 135. НБКМ Ск 82589/Кн. 2, COBISS.BG-ID – 1082662372.

¹¹ СТОЈАНОВИЋ, Љубомир. *Стари српски записи и натписи*. Кн. 1. Београд: Државној штампарији Краљевине Србије, 1902, с. 7–8. Онлайн. Налично на: <http://promacedonia.org/serb/ls/index.htm> [Посетено на 2025-05-12].

¹² КОРОГОДИНА, Мария Владимировна. *Кормчие книги XIV – первой половины XVII века. Т. 1. Исследование*. Москва–Санкт-Петербург: Альянс-Архео, 2017, с. 126. ISBN 978-5-98874-144-2.

¹³ РОЗЕНКАМПФ, Густав Андреевич. *Цит. съч.*, с. 59.

¹⁴ КАЛАЙДОВИЧ, Константин Фьодорович; СТРОЕВ, Павел Михайлович. *Обстоятельное описание славяно-российских рукописей, хранящихся в Москве, в библиотеке графа Ф. А. Толстого*. Москва: В типографии С. Селивановского, 1825, с. 207–208. Онлайн. Налично

страница съобщава, че книгата е преписана от петима книжовници по повеля на Рязанския епископ Йосиф, който измолил разрешение за това от Киевския митрополит Максим (1283 – 1305). Книгата е създадена при управлението на рязанските князе Ярослав (? – 1299) и брат му Фьодор (1270 – 1294) и тяхната майка Анастасия.

Известни са 46 руски преписа на *Номоканона*¹⁵, но приписката на Йоан Драгослав и писмото на Яков Светослав са вписани само в някои от тях. Изследователите обикновено посочват три, но те всъщност са повече. Към момента приписката и писмото са публикувани по следните преписи:

– Националната библиотека на Украйна „В. И. Вернадски“ в Киев, ф. 301, № 375, XV в.¹⁶, считан за най-ранния запазен препис;

1. РГБ, ф. 256, № 232¹⁷, последната четвърт на XV в.; първоначално книгата е датирана към XVI в., но днес тази датировка е коригирана;

2. РГБ, ф. 256, № 233, XVI в.¹⁸;

3. РНБ, Соф. 1175, от 1552 г.¹⁹

Известни са още няколко ръкописа, в които е запазено и писмото на деспота. Любопитно е, че те принадлежат към различни руски редакции на *Номоканона*²⁰:

4. ГИМ, Увар. 205, втората четвърт на XV в.;

5. РГБ, Рогож. 252, средата на XVI в.;

на: <https://www.prlib.ru/item/903582> [Посетено на 2025-05-12]; ГРАНСТРЕМ, Евгения Эдуардовна. *Описание русских и славянских пергаменных рукописей: Рукописи русские, болгарские, молдавлахийские, сербские*. Ленинград: ГПБ им. М. Е. Салтыкова-Щедрина. Труды отдела рукописей, 1953, с. 23. Онлайн. Налично на: https://rusneb.ru/catalog/000200_000018_rc_4005245/ [Посетено на 2025-05-12]; *Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в СССР, XI–XIII вв.* Москва: Наука, 1984, с. 112–124. Онлайн. Налично на: https://macedonia.kroraina.com/tschilingirov/rus/svodnyj_katalog_slavjano_russkih_rukopisnyh_knig_11_13_vv_1984.pdf [Посетено на 2025-05-12].

¹⁵ КОРОГОДИНА, Мария Владимировна. *Цит. съч.*, т. 1, с. 14.

¹⁶ ГНАТЕНКО, Людмила Анатоліївна. *Слов'янська кирилична рукописна книга XV ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: каталог*. Київ: НБУВ, 2003, с. 58–62. ISBN 966-02-2977-1.

¹⁷ ВОСТОКОВ, Александр. *Цит. съч.*, с. 290–291.

¹⁸ АНГЕЛОВ, Боню Стоянов. Писмо на Яков Светослав до руския митрополит Кирил III. В: АНГЕЛОВ, Боню Стоянов. *Из старата българска, руска и сръбска литература*. Т. 2. София: БАН, 1967. НБКМ Ск 222237/Кн. 2, с. 145–147. COBISS.BG-ID – 1078394596.

¹⁹ СРЕЗНЕВСКИЙ, Измаил Иванович. *Цит. съч.*, с. 60–61.

²⁰ КОРОГОДИНА, Мария Владимировна. *Кормчие книги XIV – первой половины XVII веков*. Т. 2. Описание редакций. Москва–Санкт-Петербург: Альанс-Архео, 2017, с. 29. ISBN 978-5-98874-145-9.

6. РГБ, ф. 256, № № 234, XVI в., изваден от фонда през 1845 г.;
7. РНБ, Погод. 242, втората половина на XVI в.;
8. РНБ, Погод. 236, 70 – 80-те години на XVI в., до 1584/85 г.;
9. Варшава, Народна библиотека, 12694 III, 1599 г.;
10. РГБ, Егоров 915, 1622–1623 г.;
11. Вилнюс, Библиотека на Академията на науките на Литва, F 19, № 242, 1634 г.;
12. Вилнюс, Библиотека на Академията на науките на Литва, F 19, № 243, първата трета на XVII в.;
13. ГИМ, Барс. 170, първата половина на XVII в.;
14. ГИМ, Барс. 161, средата на XVIII в.

Приписката и писмото на Светослав са включени на едно и също място, в Глава 15, разказваща за Поместния събор в Картаген. Най-вероятно там е завършвала частта, която е преписал Йоан Драгослав. Текстът в отделните преписи се схожда, с незначителни разночетения. Любопитна подробност е, че в *Рязанската крмчая* на същото място в ръкописа е оставено празно място²¹, а бележката за създаването на книгата като композиция много напомня тази на Йоан Драгослав²². Между преписите няма съществени разлики. Единствено в РГБ, Рогож. 252 Яков Светослав е наречен „Иов“²³.

В запазените преписи името и титлата на Яков Светослав са изписани с киновар и по-едър шрифт; може да се приеме, че така са били написани и в оригинала на *Номоканона*. Самото послание на деспота започва като нов абзац, а първата буква е изписана с червено мастило, така че да се откроява визуално от бележката на книжовника.

Единствената съществена разлика в преписите е свързана с посочената година. В ръкопис РГБ 232 е посочена годината 6770=1262, индикт 5. В другите преписи тя е 6778=1270, като в преписа от Киев следва думата *єдних*, в РГБ 233 е *єдиниѣ*, в ръкописа от 1552 г. е *єндиѣ*. Ако годината е 1270, то индиктът би бил 13, докато 5 съответства на 1262 г. Отбелязано е, че книгата е изписана по време на управлението на цар Константин Тих, но то обхваща и двете години. Същото важи и за периода, в който Кирил III е митрополит.

Трябва да се приеме мнението, изказано още от Ал. Востоков, че годината е 1262. През 1261 г. деспот Яков Светослав сключва брак с една от сестрите на

²¹ СРЕЗНЕВСКИЙ, Измаил Иванович. *Цит. съч.*, с. 60–61.

²² КОРОГОДИНА, Мария Владимировна. *Цит. съч.*, т. 2. с. 29.

²³ *Пак там*, с. 38.

никейския владетел Йоан IV Ласкарис (1258 – 1261). Бракът е уреден от Михаил VIII Палеолог (1259 – 1282) и показва, че България няма да оспорва правото на Никея да възстанови Византийската империя²⁴. Съпругата на Светослав е внучка на Иван Асен II от брака на дъщеря му Елена с никейския император Теодор II Ласкарис (1254 – 1258). Сведения за брака ѝ със Светослав дава Георги Пахимер, който не посочва нейното име²⁵.

Част от изследователите приемат, че това е Евдокия²⁶, вероятно защото Пахимер я нарича „третата“. Теодор и Елена имат шест деца – един син, бъдещият император Йоан IV Ласкарис, и пет дъщери²⁷. Най-голямата от тях е Ирина, съпруга на българския цар Константин Тих (1257 – 1277). Втората – Мария, сключва брак с епирския деспот Никифор Ангел (1271 – 1296). Третата – Теодора, е омъжена за латински благородник, неизвестен по име. Четвъртата – Евдокия, става съпруга на италианския граф Гулиелмо Пиетро I ди Вентимилия (1230 – 1282)²⁸. Единствено Георги Пахимер споменава още една, неназована по име дъщеря на Теодор Ласкарис, която става съпруга на деспот Яков Светослав. Има предположения, че е възможно тя да е била незаконно дете на императора²⁹. Факт е, че Михаил Палеолог дава за съпруга на Яков Светослав принцеса, при това сестра на българската царица, което сочи високото положение на деспота. Най-вероятно целта на византийския император е да дестабилизира позициите на цар Константин Тих³⁰. И най-вероятно именно бракът му с потомка на Асеневци е причината Константин Тих да му даде деспотска титла, тъй като ставайки съпруг на една от внучките на Иван Асен II, той се обвързва с династията толкова, колкото и самият цар³¹. Свидетелство, че

²⁴ ГЮЗЕЛЕВ, Васил. *Папството и българите през Средновековието (IX–XV в.)*. Пловдив: Фондация „Българско историческо наследство“, 2009, с. 207. ISBN 978-954-91983-4-8.

²⁵ PACHIMERIS, Georgius. *Relationes Historicas*. Albertus FAILLER (ed.). Paris: Les Belles Letres, 1984, p. 243 (CFHB 24/1). ISBN 2-251-32230-2.

²⁶ ЗЛАТАРСКИ, Васил Николов. *Цит. съч.*, с. 502.

²⁷ БОЖИЛОВ, Иван. *Фамилията на Асеневци. (1186–1460). Генеалогия и просопография*. София: Издателство на БАН „Марин Дринов“, 1994, с. 103. ISBN 954-430-264-6.

²⁸ FAILER, Albert. Chronologie et composition dans l'Histoire de Georges Pachymère. *Revue des Études Byzantines*, 38, 1980, pp. 68–72. ISSN 0766-5598.

²⁹ *Ibidem*, pp. 72–73.

³⁰ ПАВЛОВ, Пламен. Цар Константин Асен (1257–1277) във фокуса на предубедеността. В: *XVII Кюстендилски четения. Провалите в историята*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2012, с. 108. ISBN 978-954-8191-19-7; ЙОРДАНОВ, Стефан. Ивайло und kein Ende? III. Ретроспективни данни за огнището на т. нар. въстание на Ивайло от османотурски извори. *Годишник на Историческия факултет на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“*. Изследвания в чест на 60-годишнината на проф. д-р Красимира Мутафова, 2, 2018, № 1, с. 103. Онлайн. Наличен на: <https://doi.org/10.54664/EHCY5321> [Достъпен на: 2025-05-16].

³¹ BILIARSKY, Ivan. *Word and Power in Mediaeval Bulgaria*. Leiden: Brill, 2011, p. 282. ISBN: 978-90-04-19145-7.

Светослав получава титлата заради това, е и фактът, че в сведението на Георги Пахимер за брака му с византийската принцеса Светослав не е титулуван³².

Към 1270 г. Яков Светослав вече се е отделил от Българското царство. Подтикнат е към тази стъпка явно заради брак на Константин Тих с Мария, дъщеря на Евлогия, сестрата на Михаил Палеолог, през 1268 г. Преди време царят легитимира властта си, като се жени за внучка на Иван Асен II. Яков Светослав е съпруг на една от сестрите ѝ. След смъртта на Ирина владетелят вече не е свързан с рода на Асеновци и Светослав смята, че има по-големи права над престола в сравнение с Константин. Явно тогава той проявява претенции към трона и се обявява за независим владетел.

В текста се казва следното³³:

приавъ азъ писаніе стго ти влѣства блгѣри стѣю ти молитвѣ прѣвѣщныи архіеписѣ
всѣа роускіа земля блгѣдержавнаго родѣа моѣ ѣ же ѿрасль и корѣ азъ въ стѣ прѣвѣщ мой.
Пишо тебе възлюбеныи блгомъ архіеписѣ Кирилѣ протодроню да са словомъ твоимъ
вселена Рѣска просвѣтитъ. а писаніемъ сію Зонарѣ да са нигде не прѣпишетъ. Понѣ
такое подобно естъ Зонарѣ во всѣхъ цѣрѣхъ единомъ быти на съворѣ такѣ стѣи ѿца оуста-
виша и оупредѣша нѣ того рѣи азъ испросивъ ѿ патриарха и препослѣи за стѣ почивши
родителен мой и за помѣна рѣ дѣию свою

Приех аз посланието на твоето свято владичество, благодарих за светата ти молитва,

*преосвещени архиепископе на цялата руска земя, ти, който си от моя благо-
державнически род, от който и аз съм издънка и корен на моите свети пра-
деди. Пиша ти, възлюбени от Бога архиепископе Кириле, първотронниче, та
чрез твоето слово да се просвети руската вселена. А това писание на Зонара
никъде да не се преписва. Така подобава – Зонара да бъде само един във всяко
царство, както узакониха и ни предадоха светите отци на Събора. Затова аз
го измолих от патриарха и го пуснах в памет на свято починалите си роди-
тели и за помен на душата си.*

Какво разбираме от него?

³² ФЕРЈАНЧИЌ, Божидар. *Деспоти у Византији и јужнословенским земљама*. Београд:

Научно дело, 1960, с. 124–143. Онлайн. Налично на:

<https://www.scribd.com/document/655543758/Despoti-u-Vizantiji-i-Juznoslovenskim-zemljama>

[Посетено на 2025-06-10]; БИЛЯРСКИ, Иван. *Институциите на средновековна България. Второ българско царство (XI–XIV век)*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1998, с. 27. ISBN 978-954-07-1129-0.

³³ Цит. по РГБ, ф. 256, № 232, л. 1056 – ХРИСТОВА, Боряна; КАРАДЖОВА, Даринка; УЗУНОВА, Елена. *Бележки на българските книжовници X–XVIII в. Т. 1. X–XV век*. София: Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, 2003, с. 30, 92–93. ISBN 954-523-070-3.

Киевският митрополит моли да му бъде изпратен препис на *Номоканона*. Напълно логично е той да се обърне към България, тъй като така ще получи сборника в славянски превод, както вече се е случвало с други ръкописи. Прави впечатление, че в приписката и в писмото книгата е наречена „Зонара“, което свидетелства, че не я свързват с авторството на св. Сава Сръбски. Има предположения, че още преди създаването на *Номоканона* на св. Сава Българската църква разполага с Номоканон³⁴. Вероятно това издига авторитета ѝ още повече и обяснява защо Кирил се обръща към нея, а не към Сръбската църква.

Странното е, че той моли не царя или патриарха, а деспот Яков Светослав. Възможно е това да е проява на уважение към сънародника, който има високо положение в Българското царство. Явно архиепископът е бил наясно с авторитета на сънародника си. Не е изключено двамата да са се познавали от времето, преди Светослав да напусне руските земи³⁵.

Яков Светослав измолва преписа от патриарха, но неговото име не се споменава, за разлика от това на царя. Като се има предвид, че патриарх Йоаким II³⁶ се споменава в изворите през 1263 – 1264 г.³⁷, логично е да се предположи, че деспотът е говорил с него или с предишния посочен в *Синодика*³⁸ патриарх Василий II³⁹.

В писмото си Яков Светослав призовава да не се правят преписи на книгата. Възможно е ръкописът, изпратен в Киев, да е преписан по *Номоканон*, който е бил единствен в библиотеката на Търновската патриаршия⁴⁰, т.е. официален законодателен свод на Българската църква. Руски преписи на *Номоканона* се появяват сравнително скоро. *Новгородската крѣмчая* обаче е предназначена за Новгород, който по това време, поне формално, е република, а *Рязанската* трябва да се ползва в Рязанското княжество. Има основания да се

³⁴ ДРАГОВА, Надежда. *Methodiana Juridica*. Методиевото наследство в законодателството и в църковното строителство на Балканите. В: *Балканистика*. Т. 2. София: БАН, 1987, с. 215. ISSN 0205-2512.

³⁵ ГЕОРГИЕВ, Емил. *Литературата на Втората българска държава*. Ч. 1. Литературата на XIII век. София: БАН, 1977, с. 63. НБКМ Ск 408066/Ч. 1, COBISS.BG-ID – 1088868836.

³⁶ НИКОЛОВА, Бистра. *Устройство и управление на Българската православна църква (IX–XIV век)*. София: Нов човек, 2017, с. 340–341. ISBN 978-954-407-444-9.

³⁷ ПОРКОНСТАНТИНОВ, Kazimir; KRONSTEINER, Otto. *Altbulgarische Inschriften*. Vol. 2. (Die slawischen Sprachen, Bd. 36). Wien: Gelehrte Ges., 1994, p. 147. ISSN 1019-2492.

³⁸ Преди него патриарх е Висарион, чието име липсва в *Синодика* – НИКОЛОВА, Бистра. *Цит. съч.*, с. 340.

³⁹ *Пак там*; НИКОЛОВА, Бистра. *Портрети от Българското средновековие. Духовенство*. София: Нов човек, 2020, с. 177–178. ISBN 978-954-407-517-0.

⁴⁰ НИКОЛОВА, Бистра *Устройство и управление...*, с. 334–335.

мисли, че *Рязанската кръмчая*, която е измолена от Киевския митрополит, е преписана непосредствено от българския ръкопис⁴¹. Следователно поръката на Светослав е изпълнена, но както Новгород, така и Рязан са под опеката на Киевската архиепископия.

В случая еднакво значими факти са желанието на Кирил, митрополит на Киев и цяла Русия, да осигури на Руската архиепископия юридическия сборник, и готовността, с която Българският патриарх се съгласява да предостави препис на *Номоканона*.

Във времето непосредствено след възстановяването на Византийската империя през 1261 г., тя има силен враг – Западът. Михаил VIII Палеолог заема престола в Константинопол, но е принуден да води политика на сближаване с Папството, за да неутрализира опасността от възстановяване на Латинската империя. Скоро след превземането на византийската столица папа в Рим става Урбан IV (1261 – 1282). Той анатемосва генуезците, които са в съюз с Византия⁴². През 1262 г. Михаил му праща писмо, в което намеква за готовността си за уния, като изтъква, че противоречията между двете Църкви могат да бъдат изгладени. На следващата година Урбан му съобщава, че изпраща папски легати в Константинопол. След това преговорите замират. Урбан умира през 1264 г., а наследникът му Климент IV (1265 – 1268) се заема с важната задача да ликвидира господството на Манфред Хохенщауфен (1258 – 1266) в Сицилия, отваряйки пътя на най-сериозния враг на Михаил – Шарл д'Анжу (1266 – 1282)⁴³. Макар че Лионската уния е сключена чак през 1274 г., още след възстановяването на Византия Константинополската патриаршия се оказва в сложна ситуация.

Дали може да се търси някаква закономерност, реакция на православните Църкви срещу проуниатската политика на Византия? Или всичко е просто съвпадение? Изследователите считат това като опит на поместните Църкви да утвърдят своята самостоятелност след възстановяването на византийската власт в Константинопол⁴⁴. По времето, когато латините владеят византийската

⁴¹ СЛАВОВА, Татьяна. Църковно-юридически паметници през XIII–XIV в. В: *История на българската средновековна литература*. София: Изток–Запад, 2008, с. 463–465. ISBN 978-954-321-466-2.

⁴² ОСТРОГОРСКИ, Георги. *История на Византийската държава*. София: Прозорец, 1998, с. 575. ISBN 978-954-733-503-5.

⁴³ ПОПОВА, Ивайла. *Византия – Италия. Аспекти на културните взаимодействия през XIV–XV век*. Велико Търново: Фабер, 2004, с. 19–20. ISBN 954-775-359-2.

⁴⁴ СТАМБОЛИЙСКА, Атанаска; ХРИСИМОВ, Николай. За връзките между Видинската митрополия и Търновската патриаршия през Второто българско царство (XII–XIV век). *Известия на Регионален исторически музей – Велико Търново*, 28–29, 2013–2014, с. 283–284. ISSN 0861–5888.

столица, те поставят там Латински патриарх, но легитимният глава на Православната църква търси убежище в Никея и не губи властта си, както се вижда от проведения в Никея църковен събор през 1235 г. Следователно не само стремежът към независимост е причина за преписването и разпространяването на *Номоканона*.

Непосредствено след възстановяването на Византийската империя религиозната политика на Балканите се усложнява все повече. Днес, от позицията на времето, е трудно да изясним всички мотиви, но историята е съхранила някои косвени свидетелства, като писмото на Яков Светослав. Докато Византия на Палеолозите започва да търси компромиси, България, Сърбия, а по-късно и Русия последователно се издигат като защитници на православиято. Не след дълго Българският патриарх ще се утвърди като „стълб на православиято“⁴⁵, но явно още през 1262 г. главите на други православни Църкви го възприемат като по-висшестоящ. Балканите се оказват пресечната зона в борбата между Източната и Западната църква. Вместо да изберат страна, поместните Църкви се борят за независимост, макар че формално признават върховенството на Патриаршията.

* * *

ЦИТИРАНИ ИЗТОЧНИЦИ | REFERENCES

АНГЕЛОВ, Боню Стоянов. Писмо на Яков Светослав до руския митрополит Кирил III. В: АНГЕЛОВ, Боню Стоянов. *Из старата българска, руска и сръбска литература*. Т. 2. София: БАН, 1967. НБКМ Ск 222237/Кн. 2. COBISS.BG-ID – 1078394596.

БИЛЯРСКИ, Иван. *Институциите на средновековна България. Второ българско царство (XI–XIV век)*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1998. ISBN 978-954-07-1129-0.

БОБЧЕВ, Стефан Савов. *Старобългарски правни паметници*. Ч. 1. София: Печатница на П. М. Безайтов, 1903. НБКМ Ск 179/Ч. 1, COBISS.BG-ID – 1047556068.

БОЖИЛОВ, Иван. *Фамилията на Асеновци. (1186–1460). Генеалогия и просопография*. София: Издателство на БАН „Марин Дринов“, 1994. ISBN 954-430-264-6.

ВОСТОКОВ, Александр. *Описание русских и словенских рукописей Румянцевского музея*. Санкт-Петербург: В типографии Имперской Академии наук, 1842. Онлайн. Налично на: <https://digital.libsu.uni-sofia.bg/en/v/33355> [Посетено на 2025-05-12].

⁴⁵ Така е назван патриарх Игнатий в *Търновския апостол* от 1277 г., ХАЗУ, IV d. 106 – ХРИСТОВА, Боряна; КАРАДЖОВА, Даринка; УЗУНОВА, Елена. *Цит. съч.*, с. 31.

ГАНЧЕВ, Димитър. Обозрение на сношенията между руската и българската църкви. *Наука: Научно-книжовно списание*, 1882, № 1, с. 75–76. НБКМ Ск А 880/1881/2, COBISS.BG-ID – 1124422628.

ГЕОРГИЕВ, Емил. *Литературата на Втората българска държава*. Ч. 1. Литературата на XIII век. София: БАН, 1977. НБКМ Ск 408066/Ч. 1, COBISS.BG-ID – 1088868836.

ГНАТЕНКО, Людмила Анатоліївна. *Слов'янська кирилична рукописна книга XV ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: каталог*. Київ: НБУВ, 2003. ISBN 966-02-2977-1.

ГРАНСТРЕМ, Евгения Эдуардовна. *Описание русских и славянских пергаменных рукописей: Рукописи русские, болгарские, молдовлахийские, сербские*. Ленинград: ГПБ им. М. Е. Салтыкова-Щедрина. Труды отдела рукописей, 1953. Онлайн. Налично на: https://rusneb.ru/catalog/000200_000018_rc_4005245/ [Посетено на 2025-05-12].

ГЮЗЕЛЕВ, Васил. *Папството и българите през Средновековието (IX–XV в.)*. Пловдив: Фондация „Българско историческо наследство“, 2009. ISBN 978-954-91983-4-8.

ДРАГОВА, Надежда. *Methodiana Juridica. Методиевото наследство в законодателството и в църковното строителство на Балканите*. В: *Балканистика*. Т. 2. София: БАН, 1987, с. 197–218. ISSN 0205-2512.

ДУЙЧЕВ, Иван. *Из старата българска книжнина*. Кн. 2. Книжовни и исторически паметници от Второто българско царство. София: Хемус, 1944. НБКМ Ск 82589/Кн. 2, COBISS.BG-ID – 1082662372.

ЗЛАТАРСКИ, Васил Николов. *История на Българската държава през средните векове*. Т. 3. Второ българско царство. България при Асеневци (1187–1280). София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2007. ISBN 978-954-07-2447-8.

ЙОРДАНОВ, Стефан. Ивайло und kein Ende? III. Ретроспективни данни за огнището на т. нар. въстание на Ивайло от османотурски извори. *Годишник на Историческия факултет на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“*. Изследвания в чест на 60-годишнината на проф. д-р Красимира Мутафова, 2, 2018, № 1, с. 97–126. Онлайн. Наличен на: <https://doi.org/10.54664/ЕНСУ5321> [Достъпен на: 2025-05-16].

КАЛАЙДОВИЧ, Константин Фьодорович; СТРОЕВ, Павел Михайлович. *Обстоятельное описание славяно-российских рукописей, хранящихся в Москве, в библиотеке графа Ф. А. Толстого*. Москва: В типографии С. Селивановского, 1825. Онлайн. Налично на: <https://www.prilib.ru/item/903582> [Посетено на 2025-05-12];

КОРОГОДИНА, Мария Владимировна. *Кормчие книги XIV – первой половины XVII века*. Т. 1. Исследование. Москва–Санкт-Петербург: Альянс-Архео, 2017. ISBN 978-5-98874-144-2.

КОРОГОДИНА, Мария Владимировна. *Кормчие книги XIV – первой половины XVII веков*. Т. 2. Описание редакций. Москва–Санкт-Петербург: Альанс-Архео, 2017. ISBN 978-5-98874-145-9.

НИКОВ, Петър. Българо-унгарските отношения от 1257 до 1277 г. *Сборник на Българската академия на науките. Клон Историко-филологически и философско-обществен*, 21, 1920. ISSN 1311-0357.

НИКОЛОВА, Бистра. *Устройство и управление на Българската православна църква (IX–XIV век)*. София: Нов човек, 2017. ISBN 978-954-407-444-9.

НИКОЛОВА, Бистра. *Портрети от Българското средновековие. Духовенство*. София: Нов човек, 2020. ISBN 978-954-407-517-0.

ОСТРОГОРСКИ, Георги. *История на Византийската държава*. София: Прозорец, 1998. ISBN 978-954-733-503-5.

ПАВЛОВ, Пламен. Цар Константин Асен (1257–1277) във фокуса на предубедеността. В: *XVII Кюстендилски четения. Провалите в историята*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2012, с. 106–112. ISBN 978-954-8191-19-7.

ПОПОВА, Ивайла. *Византия – Италия. Аспекти на културните взаимодействия през XIV–XV век*. Велико Търново: Фабер, 2004. ISBN 954-775-359-2.

РОЗЕНКАМПФ, Густав Андреевич. *Обозрение Кормчей книги в историческом виде*. Москва: Общество истории и древностей, 1829. Онлайн. Налично на: https://rusneb.ru/catalog/000199_000009_003542031/ [Посетено на 2025-06-10].

Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в СССР, XI–XIII вв. Москва: Наука, 1984. Онлайн. Налично на: https://macedonia.kroraia.com/tschilingirov/rus/svodnyj_katalog_slavjano_russkih_rukopisnyh_knig_11_13_vv_1984.pdf [Посетено на 2025-05-12].

СЛАВОВА, Татяна. Църковно-юридически паметници през XIII–XIV в. В: *История на българската средновековна литература*. София: Изток–Запад, 2008, с. 462–467. ISBN 978-954-321-466-2.

СНЕГАРОВ, Иван. *Духовно-културни връзки между България и Русия през средните векове (X–XV в.)*. София: Синодално издателство, 1950. НБКМ Ск 111732, COBISS.BG-ID – 1073599716.

СРЕЗНЕВСКИЙ, Измаил Иванович. *Обозрение древних русских списков Кормчей книги. Сборник Отделения русского языка и словесности Императорской академии наук*, 65, 1899, с. 1–207. Онлайн. Налично на: https://rusneb.ru/catalog/005664_000048_RuPRLIB12050358/ [Посетено на 2025-05-12].

СТАМБОЛИЙСКА, Атанаска; ХРИСИМОВ, Николай. За връзките между Видинската митрополия и Търновската патриаршия през Второто българско

царство (XII–XIV век). *Известия на Регионален исторически музей – Велико Търново*, 28–29, 2013–2014, с. 279–292. ISSN 0861–5888.

СТОЈАНОВИЋ, Љубомир. *Стари српски записи и натписи*. Кн. 1. Београд: Државној штампарији Краљевине Србије, 1902. Онлайн. Налично на: <http://promacedonia.org/serb/ls/index.htm> [Посетено на 2025-05-12].

ФЕРЈАНЧИЋ, Божидар. *Деспоти у Византији и јужнословенским земљама*. Београд: Научно дело, 1960. Онлайн. Налично на: <https://www.scribd.com/document/655543758/Despoti-u-Vizantiji-i-Juznoslovenskim-zemljama> [Посетено на 2025-06-10].

ХРИСТОВА, Боряна; КАРАДЖОВА, Даринка; УЗУНОВА, Елена. *Бележки на българските книжовници X–XVIII в.* Т. 1. X–XV век. София: Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, 2003. ISBN 954-523-070-3.

ANGELOV, Bonyu Stoyanov. *Pismo na Yakov Svetoslav do ruskiya mitropolit Kiril III*. V: ANGELOV, Bonyu Stoyanov. *Iz starata bulgarska, ruska i srabska literatura*. Т. 2. Sofia: BAN, 1967. NBKM Sk 222237/Кн. 2, COBISS.BG-ID – 1078394596.

BILIARSKY, Ivan. *Institutsiite na srednovekovna Bulgaria. Vtoro bulgarsko tsarstvo (XI–XIV vek)*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“, 1998. ISBN 978-954-07-1129-0.

BILIARSKY, Ivan. *Word and Power in Mediaeval Bulgaria*. Leiden: Brill, 2011. ISBN 978-90-04-19145-7.

BOZHILOV, Ivan. *Familiyata na Asenevtsi. (1186–1460). Genealogiya i prosopografiya*. Sofia: Izdatelstvo na BAN „Marin Drinov“, 1994. ISBN 954-430-264-6.

BOBCHEV, Stefan Savov. *Starobulgarski pravni pametnitsi*. Ch. 1. Sofia: Pechatnitsa na P. M. Bezaytov, 1903. NBKM Sk 179/Ch. 1, COBISS.BG-ID – 1047556068.

DRAGOVA, Nadezhda. *Methodiana Juridica. Metodievoto nasledstvo v zakonodatelstvoto i v tsarkovnoto stroitelstvo na Balkanite*. V: *Balkanistika*. Т. 2. Sofia: BAN, 1987, с. 197–218. ISSN 0205-2512.

DUYCHEV, Ivan. *Iz starata bulgarska knizhnina*. Кн. 2. Knizhovni i istoricheski pametnitsi ot Vtoroto bulgarsko tsarstvo. Sofia: Hemus, 1944. NBKM Sk 82589/Кн. 2, COBISS.BG-ID – 1082662372.

FAILER, Albert. *Chronologie et composition dans l’Histoire de Georges Pachymère*. *Revue des Études Byzantines*, 38, 1980, pp. 5–103. ISSN 0766-5598.

FERJANCHICH, Bozhidar. *Despoti u Vizantiji i juzhnoslovenskim zemlyama*. Beograd: Nauchno delo, 1960. Onlayn. Nalichno na <https://www.scribd.com/document/655543758/Despoti-u-Vizantiji-i-Juznoslovenskim-zemljama> [Poseteno na 2025-06-10].

GANCHEV, Dimitar. Obozrenie na snosheniyata mezhdu ruskata i bulgarskata tsarkvi. *Nauka: Nauchno-knizhovno spisanie*, 1882, № 1, s. 75–76. NBKM Sk A 880/1881/2, COBISS.BG-ID – 1124422628.

GEORGIEV, Emil. *Literaturata na Vtorata bulgarska darzhava*. Ch. 1. Literaturata na XIII vek. Sofia: BAN, 1977. NBKM Sk 408066/Ch. 1, COBISS.BG-ID – 1088868836.

GNATENKO, Lyudmila Anatoliivna. *Slov'yansyka kirilichna rukopisna kniga XV st. z fondiv Institutu rukopisu Natsionalnoï biblioteki Ukraini imeni V. I. Vernadskyogo: katalog*. Kiïv: NBUV, 2003. ISBN 966-02-2977-1.

GRANSTREM, Yevgenia Eduardovna. Opisaniye russkikh i slavyanskikh pergamennykh rukopisey: Rukopisi russkiye, bolgarskiye, moldovlakhiiyskiye, serbskiye. Leningrad: GPB im. M. YE. Saltykova-Shchedrina. Trudy otdela rukopisey, 1953. Onlayn. Nalichno na: https://rusneb.ru/catalog/000200_000018_rc_4005245/ [Poseteno na 2025-05-12].

GYUZELEV, Vasil. *Papstvoto i balgarite prez Srednovekovieto (IX–XV v.)*. Plovdiv: Fondatsiya „Bulgarsko istoricheskoto nasledstvo“, 2009. ISBN 978-954-91983-4-8.

HRISTOVA, Boryana; KARADZHOVA, Darinka; UZUNOVA, Elena. *Belezhi na bulgarskite knizhovnitsi X–XVIII v.* T. 1. X–XV vek. Sofia: Natsionalna biblioteka „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 2003. ISBN 954-523-070-3.

KALAYDOVICH, Konstantin Fyodorovich; STROEV, Pavel Mihaylovich. *Obstoyatelynoe opisanie slavyano-rossiyskikh rukopisey, hranyashtihya v Moskve, v biblioteke grafa F. A. Tolstogo*. Moskva: V tipografii S. Selivanovskago, 1825. Onlayn. Nalichno na: <https://www.prilib.ru/item/903582> [Poseteno na 2025-05-12].

KOROGODINA, Maria Vladimirovna. *Kormchie knigi XIV – pervoy poloviny XVII veka*. T. 1. Issledovanie. Moskva–Sankt-Peterburg: Alyans-Arheo, 2017. ISBN 978-5-98874-144-2.

KOROGODINA, Maria Vladimirovna. *Kormchie knigi XIV – pervoy poloviny XVII vekov*. T. 2. Opisanie redaktsiy. Moskva–Sankt-Peterburg: Alyans-Arheo, 2017. ISBN 978-5-98874-145-9.

NIKOV, Petar. Bulgaro-ungarskite otnosheniya ot 1257 do 1277 g. *Sbornik na Bulgarskata akademiya na naukite. Klon Istoriko-filologicheski i filosofsko-obshtestven*, 21, 1920. ISSN 1311-0357.

NIKOLOVA, Bistra. *Ustroystvo i upravlenie na Bulgarskata pravoslavna tsarkva (IX–XIV vek)*. Sofia: Nov chovek, 2017. ISBN 978-954-407-444-9.

NIKOLOVA, Bistra. *Portreti ot Bulgarskoto srednovekovie. Duhovenstvo*. Sofia: Nov chovek, 2020. ISBN 978-954-407-517-0.

OSTROGORSKI, Georgi. *Istoriya na Vizantiyskata darzhava*. Sofia: Prozorets, 1998. ISBN 978-954-733-503-5.

PACHIMERIS, Georgius. *Relationes Historicas*. Albertus FAILLER (ed.). Paris: Les Belles Letres, 1984 (CFHB 24/1). ISBN 2-251-32230-2.

PAVLOV, Plamen. Tsar Konstantin Asen (1257–1277) vav fokusa na predubedenostta. V: *XVII Kyustendilski cheteniya. Provalite v istoriyata*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“, 2012, s. 106–112. ISBN 978–954–8191–19–7.

POPKONSTANTINOV, Kazimir; KRONSTEINER, Otto. *Altbulgarische Inschriften*. Vol. 2. (Die slawischen Sprachen, Bd. 36). Wien: Gelehrte Ges., 1994. ISSN 1019–2492.

POPOVA Ivayla. *Vizantia – Italia. Aspekti na kulturnite vzaimodeystviya prez XIV–XV vek*. Veliko Tarnovo: Faber, 2004. ISBN 954-775-359-2.

ROZENKAMPF, Gustav Andreevich. *Obozrenie Kormchey knigi v istoricheskom vide*. Moskva: Obshtestvo istorii i drevnostey, 1829. Onlayn. Nalichno na: https://rusneb.ru/catalog/000199_000009_003542031/ [Posetsno na 2025-06-10].

Svodniy katalog slavyano-russkikh rukopisnih knig, hranyashtihsy v SSSR, XI–XIII vv. Moskva: Nauka, 1984. Onlayn. Nalichno na: https://macedonia.kroraia.com/tschilingirov/rus/svodnyj_katalog_slavjano_russkikh_rukopisnyh_knig_11_13_vv_1984.pdf [Posetsno na 2025-05-12].

SLAVOVA, Tatyana. Tsarkovno-yuridicheski pametnitsi prez XIII–XIV v. V: *Istoriya na bulgarskata srednovekovna literatura*. Sofia: Iztok–Zapad, 2008, s. 462–467. ISBN 978-954-321-466-2.

SNEGAROV, Ivan. *Duhovno-kulturni vrazki mezhdu Bulgaria i Rusia prez srednite vekove (X–XV v.)*. Sofia: Sinodalno izdatelstvo, 1950. NBKM Sk 111732, COBISS.BG-ID – 1073599716.

SREZNEVSKIY, Izmail Ivanovich. Obozreniye drevnikh "russkikh" spiskov "Kormchey knigi. Sbornik Otdeleniya russkogo yazyka i slovesnosti Imperatorskoy akademii nauk, 65, 1899, s. 1–207. Onlayn. Nalichno na: https://rusneb.ru/catalog/005664_000048_RuPRLIB12050358/ [Poseteno na 2025-05-12].

STAMBOLIYSKA, Atanaska; HRISIMOV, Nikolay. Za vrazkite mezhdu Vidinskata mitropoliya i Tarnovskata patriarshiya prez Vtoroto bulgarsko tsarstvo (XII–XIV vek). *Izvestiya na Regionalen istoricheski muzey – Veliko Tarnovo*, 28–29, 2013–2014, s. 279–292. ISSN 0861–5888.

STOJANOVICH, Ljubomir. *Stari srpski zapisi i natpisi*. Kn. 1. Beograd: Drzhavnoj shtampariji Kraljevine Srbije, 1902. Onlayn. Nalichno na: <http://promacedonia.org/serb/ls/index.htm> [Posetsno na 2025-05-12].

VOSTOKOV, Aleksandr. *Opisanie russkikh i slovenskikh rukopisey Rummyantsevskogo muzeuma*. Sankt-Peterburg: V tipografii Imperskoy Akademii nauk, 1842. Nalichen na: <https://digital.libsu.uni-sofia.bg/en/v/33355> [Dostapen na 2025-05-12].

YORDANOV, Stefan. Ivaylo und kein Ende? III. Retrospektivni dannii za ognishteto na t.nar. vastanie na Ivaylo ot osmanoturski izvori. *Godishnik na Istoricheskiya fakultet na*

Velikotarnovskiya universitet „Sv. sv. Kiril i Metodiy“. *Izsledvaniya v chest na 60-godishninata na prof. d-r Krasimira Mutafova*, 2, 2018, № 1, s. 97–126. Onlayn. Nalichen na: DOI: <https://doi.org/10.54664/EHCY5321> [Dostapen na: 2025-05-16].

ZLATARSKI, Vasil Nikolov. *Istoriya na Bulgarskata darzhava prez srednite vekove*. T. 3. Vtoro bulgarsko tsarstvo. Bulgaria pri Asenevtsi (1187–1280). Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“, 2007. ISBN 978-954-07-2447-8.

ANNUAL OF SOFIA UNIVERSITY
“ST. KLIMENT OHRIDSKI”
FACULTY OF HISTORY
VOLUME 108, 2025

THE LETTER OF DESPOT JACOB SVETOSLAV TO
METROPOLITAN KIRILL III IN THE CONTEXT OF
RELIGIOUS POLICY IN THE BALKANS DURING
THE THIRTEENTH CENTURY

ASSIST. PROF. DENITSA PETROVA, PHD

Institute for Historical Studies at the Bulgarian Academy of Sciences

52 „Shipchenski prohod“ Blvd, Block 17, Sofia 1113, Bulgaria

<https://orcid.org/0000-0003-1433-2818>

denitsa_petrova@ihist.bas.bg

<https://doi.org/10.60053/GSU.IF.1.108.143-159>

Received 2025-06-16; reviewed 2025-06-25; accepted 2025-07-26; published online 2025-11-25

The author(s), 2025. Published by St. Kliment Ohridski University Press on behalf of the Faculty of History of Sofia University “St. Kliment Ohridski”. This publication is released to the public under the terms of the [Creative Commons Attribution License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) (CC BY 4.0, <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted reuse, redistribution, and reproduction, provided the original article is properly cited.

Abstract. Despot Jakob Svetoslav is among the most interesting figures in Bulgarian history in the 13th century. Evidence of his great authority is also the fact that he sent the Metropolitan Kirill III of Kiev a copy of the Nomocanon with comments by John Zonaras. The book contains a postscript by one of the scribes, John Dragoslav, as well as a letter from Jakob Svetoslav to the Metropolitan. Despite the different opinions, it must be assumed that the copy of the Nomocanon dates back to 1262. The original of the juridical collection has not been preserved, but several later copies of it preserve the note of John Dragoslav and the text of the letter of Jacob Svetoslav. The despot's letter has been used as a source for his personality and origin, but it also contains other valuable information. It was written in a period when the Byzantine emperor was inclined to conclude a union with the Roman Church, and the local churches were trying to assert their independence after the restoration of the Empire. Placed in a broader context, the letter of Jacob Svetoslav is a source for the complex religious politics of the Balkans in the 13th century.

Keywords: Nomocanon, religious policy, Tsarigrad Patriarchate, Rome church.